

É Romani Glinda

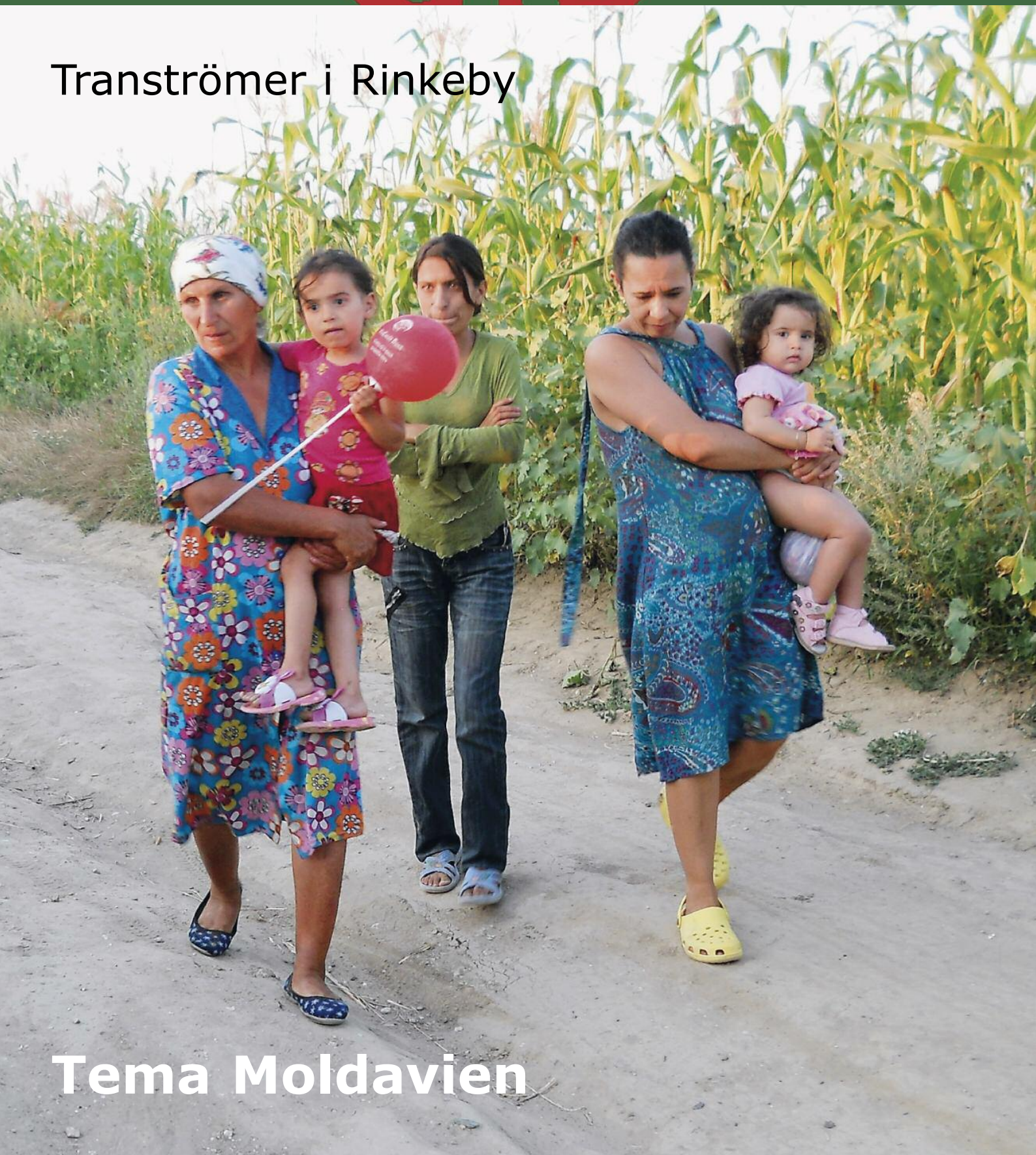
Den romska spegeln

november-december

Pris 47 kronor

Nr 6–2011

Tranströmer i Rinkeby

Tema Moldavien

Bob har ordet

Förra året vid den här tiden hade vi redan genomgått både snöoväder och snökaos. I år hamnade vinterdäcken på plats i början av december, just innan de första isfläckarna dök i ett annars snöfritt och mörkt Stockholm.

Numrets Bakro passar in på ganska mycket det som händer med regeringens romapolitik i år. Katri Linna, som fortfarande filar på vitboken, fick order om att inte komma med några förslag alls och Lars Lindgren, som gjorde rapporten Romers kulturella och språkliga rättigheter, fick i styrbrevet tillsägelsen att han gärna får komma med förslag, bara de ryms inom de ramar som finns, alltså de får inte kostar en krona mer än de magra satsningar som görs idag. Det är vänsterhanden som styr politiken när det gäller romer. Är det kanske bara EU-piskan som tvingar de styrande att över huvud taget göra något alls? Det mesta som görs för eller av romer sker nästan helt i projektform. Och projekten kommer och går. Satsningar på pågående verksamheter i form av verksamhetsstöd är nästan obefintliga. Regeringen är dessutom mer än lovligt tyst när det gäller romernas situation, både här i Sverige och i Europa. Vad Billström tycker om romer är ju redan känt och Reinfeldt säger över huvud taget inget i frågan. Det ligger inga romska julklappar under regeringens gran i år heller. Knappast på kommunal nivå heller. I Stockholm håller politiker-nas njugga inställning på att stoppa ett romskt projekt med EU pengar på Sundbybergs folkhögskola med floskler som "vi behandlar alla lika". EU satsar elva miljoner i yrkesutbildningen och 35 arbetslösa unga romer köar redan för att få gå den. Men Stockholms stad säger nej till att delfinansiera projektet.

Extremism och hatvåld ökar i takt med att SD vinner mark i Sverige. Unkna fördomar jäser i olika kommentarsfält och på rasistiska hemsidor. Var kommer de ifrån, alla dessa aggressiva och rasistiskt lagda människor? Vad har de haft för slags

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Mirelle Gyllenbäck

Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
red@romaniglinda.se

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Esma	sid. 4
Katitzi som teater	sid. 5-6
Sagostund	sid. 6
Folklig teater	sid. 7
Gogol Accoustic	sid. 8-9
Bakro	sid. 9
Tema Moldavien	sid. 10-15
Fortet Europa	sid. 16-17
DO på MR dagarna	sid. 17
Per Anger priset	sid. 18
Romsk utbildning stoppas	sid. 19
Romsk fotboll	sid. 21
Ny chef på DO	sid. 22
Tranströmer i Rinkeby	sid. 24-25
Böcker	sid. 26
Gamla bilder berättar	sid. 29
Recept	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen i Moldavien av Fred Taikon. Några moldoviska romer på promenad med Cosmina.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

föräldrar? Överförs denna hatiskas livssyn i hemmet eller är det bara mobbmentalitet bland social- och rättshaverister?

I norra Sverige ökar hatet mot samer. Ortsnamn på samiska målas över och allt fler samer vågar inte visa sig i sin traditionella dräkt.

På europeisk nivå, inget nytt. Jo, kanske har vi lyckats skapa några ringar på vattnet i Moldavien med utställning-

en "Den okända Förintelsen" och de två konferensdagar som hölls i anslutning till den. Bland talarna fanns Birgitta Ohlsson och Thomas Hammarberg och den moldoviska regeringen deltog med flera representanter samt det romska civilsamhället i Moldavien.

Nåväl, nu är det juletid. Vi på redaktionen önskar alla våra läsare en underbar jul och ett gott nytt år!

Romer i debatten

Text och foto: Ingrid Schiöler

I arbetet med att synliggöra romernas situation, både på hemmaplan och i andra länder, har det den senaste tiden i Göteborg arrangerats en rad seminarier och föreläsningar. I början av december hölls ett seminarium med titeln Från Rajasthan till Göteborg. Göteborgs Universitet, Göteborgs Stad och Folkuniversitetet stod som arrangörer. Undertiteln till detta seminarium var: *Romer har under flera hundra år varit en del av Europa och Sverige. Men deras avtryck i historieskrivning och kulturarv-suppfattning är inte många. Vad beror det på? Vad skulle mer kunskap om romernas historia kunna tillföra det svenska kulturarvet?*

Huvudtalarna på seminariet var Bagir Kwiek, Elin Strand och Ingrid Martens Holmberg. De talade om romernas historia, de c:a 70 olika förslagen från Delegationen för romska frågor slutrapport samt om kulturarv som plattform för inkludering.

Det som ur ett forskningsperspektiv framhölls som en viktig uppgift var att samla in kunskap om och dokumentera platser som romer bott på, i Göteborg t.ex. bakom Bergslagsbanans Stationsbyggnad och platsen runt Kvillebäcken på Hisingen, där många av Göteborgs romer bott i tält eller vagnar under långa perioder. Hur romerna då beskrevs i dagstidningarna är intressant och viktigt för att förstå hur bilden av romer formats fram tills idag. Själv kommer jag ihåg från 50-talet att min mamma blev väldigt upprörd av en artikel i Göteborgs Handels och Sjöfartstidning (HT) om hur romer bosatta på Kruthusgatan levde och vilken problematisk situation det var att inte kunna få bostäder.

Historien upprepar sig. I nutid handlar många av tidningsartiklarna om romer

från olika EU-länder som sökt sig hit för att få en drägligare tillvaro, en tillvaro där de kan leva utan att ständigt utsättas för kränkningar. Hit till

Göteborg har romer från Rumänien sökt sig och flera av dem försörjer sig nu på att sälja Faktum (de hemlösas tidning) eller på att spela utanför de stora köpcentren. Men många av dem lever i hemlöshet.

Göteborgs stad arrangerade nyligen ett seminarium under rubriken "Europas fatiga" och huvuddelen av detta seminarium behandlade just romer från Rumänien. En inspirerande person på detta seminarium var Lee Saville, brittisk advokat som sedan sexton år bor i Rumänien. Han lever och verkar med romer i Arad i västra Rumänien. Hans organisation började sitt sociala arbete med gatubarn, men även andra behövande fick hjälp. Här är det hjälp till självhjälp som präglar arbetet. Lee Savilles organisation är något jag vill veta mer om, så det blir nog en Rumänienresa för min del ganska snart!

Romer från Balkanländerna, framför allt från Kosovo och Serbien, är en annan viktig fråga i dagens debatt. Antalet asylsökande därifrån är fortfarande stort, men få av dem får uppehållstillstånd. Vårt lands migrationsmyndigheter anser inte att den än idag påtagliga förföljelse som oftast pågått under många år räcker som asylskäl. Enligt både Amnesty och UNHCR finns anledning att erkänna skyddsbehov på kumulativa grunder. Om man ständigt varit utsatt för förnedrande och diskriminerande behandling som resulterat i att man varken får bostad, arbete, skolgång för barnen eller sjukvård

En apatisk flicka.

så är detta ett allvarligt brott mot de mänskliga rättigheterna. Många av romerna som söker asyl är så präglade av detta och kan eller orkar inte beskriva vilka kränkningar de ständigt levt med. Därför kommer inga asylskäl fram. Och det blir avslag på asylansökan.

På en hearing i gamla riksdagshuset den 1 december pratade man om de s.k. apatiska barnen. En nyligen gjord kartläggning pekar på att det huvudsakligen rör sig om barn från olika minoriteter och då framför allt romer och ugurier. Det är barn som så totalt gett upp. De har tappat förmågan att tro på mänskligheten, och deras reaktion på detta är att långsamt tyna bort. Det är ett livshotande tillstånd som måste behandlas och det kan vi här i Sverige. Men kan de som utstötta minoriteter få någon behandling i ursprungsländerna? Det betvivlar jag.

Allt är inte lika dystert. Det händer roliga saker också. T.ex. att Maradona blivit svensk medborgare. När jag i går pratade med honom i telefon förmedlade han en sådan glädje så jag kände att jag fick tårar i ögonen. Maradona och hans mamma, pappa och syskon kom som asylsökande romer i samband med Kosovokriget, på flykt från en farlig situation, men räddades genom att få asyl i Sverige.

Maradona sa att en av de största sakerna som hänt honom förutom att få uppehållstillstånd var att bli medborgare i Sverige!

Tonerna från Esmas stämband är verkligen njutbara.

Drottningbesök på Kägelbanan

En del artister får en one-time hit, medan andra gör ett par album innan de bleknar bort. Sedan finns det dem som stannar kvar, beundrade i generationer. En kvinna från forna Jugoslavien har haft fler hits på poplistorna och är i musikbranschen än de allra flesta i hela världen, hon är även känd som: "Den romska musikens drottning" Esma Redzepova.

Text och foto: Domino Kai

Världen över har tonerna till Esmas "Chaje Shukarije" klingat som ljuv musik för örat, musiken som var med i Borats film utan hennes lov. "Chaje Shukarije" är Esmas signum och har blivit till en lovsång i forna Jugoslavien. Bland alla som sjungit och dansat till den i årtal fanns även framlidne presidenten Tito.

Inne i logen förbereder sig Esma inför uppträdandet. Klädd i en underbar orange kreation designad för henne. Hon sjuder av värme och säger att det är trevligt och vara tillbaka i Stockholm igen och möta sina fans.

Hur långt har hon hunnit med arbetet med det museum hon ägnat så många år åt att fylla med romska föremål och annat?

– Det är färdigt till cirka 80 procent nu,

men ett museum blir egentligen aldrig färdigt då det alltid finns immateriella och materiella ting att byta ut, säger Esma.

Museet kommer ha en bas som bygger på hennes och hennes framlidne man, Stevo Teodosevskis, förenade karriär och liv. Hon berättar även att hon kommer fortsätta med sitt humanitära arbete så länge hon bara orkar.

– Det finns allt för många fattiga romer som inte har en chans att betala läkar-kostnaden eller för den medicin som kan vara avgörande för att överleva. Alla som kan ge en hjälpande hand, oavsett vad det är till, har ett ansvar. Man kan inte gå till sömns om man har nekat någon hjälp. Vi får inte glömma att vi romer är lika mycket värda som alla andra. Alla människor har ett och samma människovärde,

det är det vi ska kämpa för, säger Esma.

Tonerna från Esmas stämband är verkligen njutbara. Det är som om hennes röst släppte ut en kör på hundra personer i lokalen på Kägelbanan. Det Esma gör är magi. Hela publiken är som i trans, helt trollbunden av hennes gränslösa närvaro. Musikerna, de flesta hennes söner, spelar i världsklass.

Tillsammans med Esmas fortfarande enorma röstomfång vid 69 års ålder och strålgång blir denna afton ytterligare ett minne att minnas med gåshud.

När Esma kommer in för sista numret, helt klädd i vitt, har hon valt att sjunga den romska nationalhymnen Gelem, gelem som hon gör med mer än bravur. Redan under de första tonerna händer något med Esma, hon blir allvarlig och verkar se långt längre än lokalens väggar. Hon sjunger för hela publiken, men någonstans sjunger hon just nu för alla romer om att inte ge upp. Vilken kraft denna kvinna kan förmedla. Det är inte utan att man undrar hur hon har orkat med allt det hon har gjort med sin naturbegåvning och sin ärliga strävan efter att alla ska få plats i samhället. En sann ambassadör för mänskligheten.

Katitzi tar över

Från november i år och under våren reser Riksteatern omkring i hela Sverige och spelar Katitzi, en föreställning jag verkligen rekommenderar.

Text: Gunilla Lundgren

Foto: Carl Thorborg

Föreställningen har redan börjat när barnen bänkar sig. Från ett podium spelar två mångkunniga musiker och pjäsens aktörer Katitzi, Rosa, Paul, pappa Istvan och styvmamman skojar med barnen.

– Jag kan spå, säger Katitzi självsäkert. Hon vänder sig till publiken och lånar en flickas utsträckta hand.

– Du ska bli drottning! ropar hon och får genast publiken med sig.

I samma stil fortsätter sedan pjäsen i en dryg timme. Det är en föreställning med mycket musik, dramatik, poesi, glädje och sorg. Ballonger far till väders, glitter strövs över barnens huvuden, stjärnor blänker, mörker skrämmer. Musiken är lika omväxlande som spels-tilen, här blandas sentimental tango, häftig rock, svängig balkanmusik och rapp.

Handlingens ram är flickan Katitzis längtan efter att få börja skolan. Katitzi spelas med stor inlevelse av Mia Ray. Jag tycker att hon tolkar Katarina Taikon, som jag minns henne, mycket bra. Katitzi är en stridbar flicka, hon slåss, hon kämpar, hon ger sig inte!

– Jag ska skriva en bok, säger hon redan som liten.

– Du kan ju inte skriva, opponerar sig storebror Paul.

– Jag kan skriva en bok ändå! svarar Katitzi övermodigt.

Mellan pjäsens tre syskon finns en djup kärlek och sammanhållning. Detta förmedlas starkt i en av pjäsens lyriska sånger som sjungs av Rosa:

”Aldrig någonsin ska jag nöja mig.

Aldrig någonsin ska jag vara rädd.

Aldrig ska jag lämna dig.

Jag lovar att finnas här för dig.”

Storasyster Rosa har en lugnare karaktär än sin upproriska lillasyster.

– Pennan är det starkaste vapen som finns, förmanar hon Katitzi som ofta vill hämnas och slåss.

Men Katitzi vill inte lugna sig. Hon ifrågasätter, hon revolterar, hon rymmer.

I en av pjäsens gripande avsnitt har Katitzi rymt till sin älskade mami, sin farmor.

Katitzi är förtvivlad, hon har blivit kallad ”zigenarjävvel”, hon har fått stryk av sin styvmor, hon får inte gå i skolan, hon får inte sin efterlängtnade hund. Allt ser

nattsvalt ut och Katitzi frågar uppgivet sin farmor:

– När tar natten slut?

Farmoderen svarar tröstande där hon ligger, storslaget vacker, på en divan:

– Natten tar slut när du möter en annan människa, ser in i hans ögon och ser din egen spegelbild.

Sen fortsätter hon:

– Var inte rädd, det vänder!

Pjäsens slut får mig att röra till tårar. In kommer Katitzi med en stor bok. Hon slår upp första sidan och en vacker familjebild framträder. Det blev morgon. Katitzi blev författare.

Faktaruta:

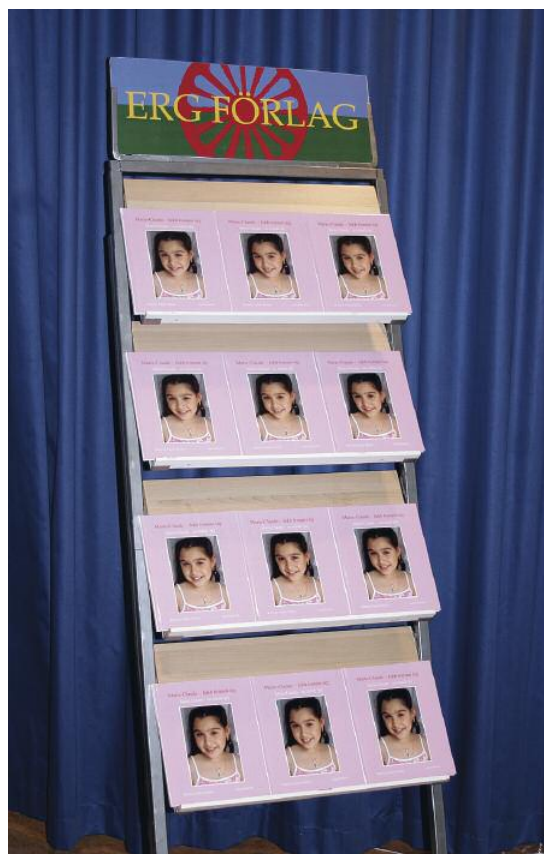
Katitziföreställningen hade premiär den 14 november i Strömsund. Den kommer spelas på många olika platser i hela Sverige från Kristianstad i söder till Kiruna norr för 16 000 barn.

Under mellandagarna spelas den i Stockholm på Unga Klara.

Biljetter finns på www.ungaklara.se/biljetter

I samband med turnén skapar Riksteatern en arena för möten och samtal genom att erbjuda föreläsare och initiera lokala seminarier på vissa orter föreställningen besöker. Vi arbetar tillsammans för att ta ställning för demokrati, allas lika rättigheter och humanism.

För turnéplan och ytterligare information gå in på www.riksteatern.se/katitzi

Sagostund i Solna

I mitten av september läste Maria Taikon sagor för de allra minsta på biblioteket i Solna. Sagoläsningen ingår i en serie sagoläsningar med fokus på de olika språk som finns i området.

Maria läste ur boken Marie-Claude – en romsk tjej. Till barnens förtjusning bjöd ERG på godis och läsk.

Bob

Folklig teater - vad fan är det?

Socialistiskt forum firar i år 10 år. I samband med detta hölls en dag i november ett stort antal seminarier på ABF huset i Stockholm. Ett av dessa seminarier var Folklig teater - vad fan är det? Arrangör var Folket i Bild i Västmanland/Dalarna och i Stockholm. Allt fokus var på regissören Arne Andersson.

Text och foto: Björklund

Regissören Arne Andersson från Norberg berättar om sina erfarenheter av folklig teater, som han har arbetat med, alltsedan han år 1977 tog initiativ till och i 18 år var konstnärlig ledare för "Spelet om Norbergstrejken".

– Som mest var vi 157 människor på scenen i åldrarna tre till nittio år.

Som regissör har Arne Andersson totalt gjort ett hundratal uppsättningar. En av de senare (2008) var "Resa utan slut", som skildrade de så kallade "Tattarkravallerna" i Jönköping 1948, då stadens Resande jagades bort av en pöbel av tusentals Jönköpingsbor.

– Vid den tiden bodde det cirka 500 resande i staden och det vara bara ren tur att ingen blev dödad. Det började med enskilda incidenter. Unga män som reste runt i taxi till resande och trakasserade dem. Sedan började de resa runt på en lastbil och hela tiden drack de, hela tiden påhejade av "vanligt folk".

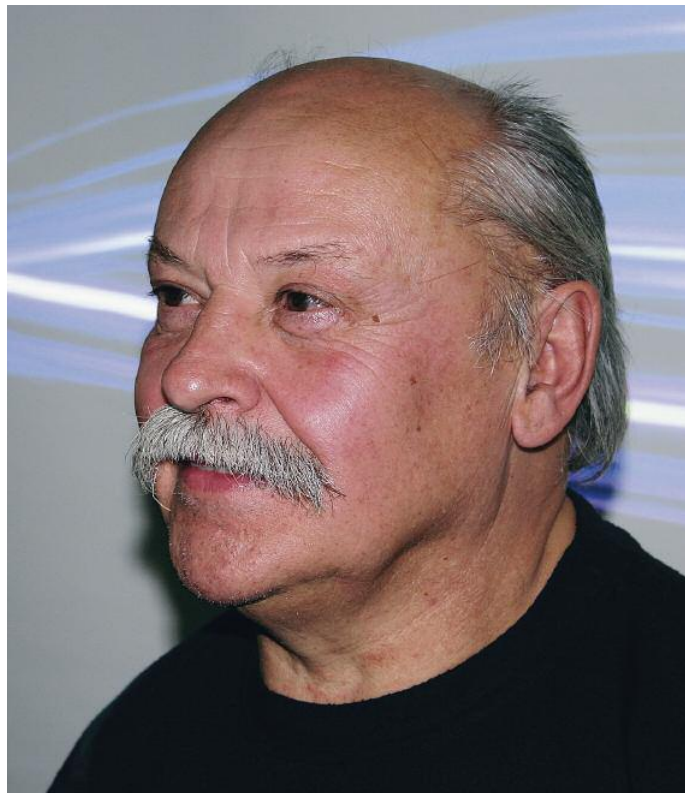
Det var Leif Svensson som först tog kontakt med Arne och berättade om idé att göra teater av det hela.

– Sedan gjorde vi studier i ett år och intervjuade många resande. Vi träffade även några av de poliser som var med. "Vi lät dem hållas", var deras svar. Bland de resande väckte detta projekt en stor oro. De tog mycket allvarligt på det. Det tog ett stort mod av dem som vågade berätta för oss. Jag lovade alla inblandade att de skulle få läsa det slutgiltiga manuset och godkänna det.

Långsamt växte förtroendet.

– Vi fick höra många fantastiska berättelser. En äldre parant dam hade sin

Arne Andersson

förklaring till varför det blev kravaller: "Vi är vackrare" sade hon.

Det var många historier som till slut vävdades ihop till en föreställning.

– Ledaren för kravallerna levde ihop med en resandekvinna. Hans son, Urban Ståle, konstnär, sade när han läst manuset: "Nej det går inte. Ni måste ta bort första scenen."

Arne åkte till Malmö, där Urban bor, och till slut gav han med sig.

– Det var först när Urban Ståles dotter fyllde femtio år som han berättade för henne om familjens resandebakgrund.

Alla resande fick läsa manuset, men det blev inga större ändringar. Pjäsen blev en stor succé!

Malin Loman och Elinor Karlsson från Lycklig Ungdom och skådespelaren Leif Stålhammer.

Gogol Acoustic Bordello

I mitten av november i år gästspelade den amerikanska gruppen Gogol Acoustic Bordello Sverige. Under en svettig kväll på Kägelbanan i Stockholm fick de den fullsatta klubben att hänrystat dansa och svaja med i den rappa och energetiska musiken.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** John French

Gogol Acoustic Bordello består av fem av de sju medlemmarna i Gogol Bordello - Eugene Hutz (sång, gitarr), Sergey Ryabtsev (violin), Jurij Lemeshev (dragspel), Pedro Erazo-Segovia (slagverk) och Elizabeth Sun (slagverk, sång).

Med inspiration från gypsy, kabaré, folk och punk var Gogol Bordellos tidigaste framträdanden och inspelningar nästintill helakustiska, innan lineupen, publiken och populariteten världen över växte.

Sångaren Eugene Hutz har en nästan magnetisk framtoning från scenen, iför boxarshorts och med bar överkropp. Utseendemässigt ser han ut som en ung Frank Zappa. Han är född i Ukraina

1972. Hans pappa är rysk, hans mamma romsk. Hans pappa var slaktare och gitarrist i Meridian, ett av Ukrainas första rockband.

Hütz färd till USA var en lång resa genom Polen, Ungern, Österrike och Italien. Hans mamma är ättlingar till romer som kallas Servo romer (en grupp känd för sina smeder, hästhandlare och musiker). Hütz och hans familj flydde från sin hemstad efter att ha hört om Tjernobyls härdsmläta. En sjuårig resa genom Östeuropas flyktingläger som flykting gav Hütz erfarenhet som reflekteras i hans låtskrivande. Det är dock hans romska och ukrainska bakgrund som är hans centrala inspiration, som påverkar hans livsstil och musiken i hans band Gogol Bordello.

Hütz anlände till Vermont 1992 som politisk flykting genom ett vidarebostättningsprogram med sin mor, sin far och sin kusin Yosef.

Förra året släppte bandet det hyllade albumet "Trans-Continental Hustle". Under inspelningen av skivan fick deras akustiska ursprungsådra nytt blod. Skivan producerades av legendarsiska Rick Rubin och det var han som uppmuntrade bandet att utveckla både akustiska och elektriska arrangemang av

låtarna, för att ge bränsle åt och spegla den efterfest-jammar-anda som alltid infunnit sig i bandets loger och turnébus-sar efter spelningarna.

Det finns något vilt i Gogol Acoustic Bordellos musik. Den är mäktig. Den är öronbedövande akustisk, färspråkande och dansant.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Fred Taikon, Tatiana Bordei, Peter Kessler, Ingrid Tersman och en moldovisk tolk under vernissagen.

Romer i Moldavien

Den 20 och 21 oktober var det vernissage av utställningen "Den okända Förintelsen" på ULIM universitet i Chisinau och visning av filmerna "Romska tårar" och "Förföljelsen i Bessarabien". Sedan följde två dagars konferens om den romska Förintelsen och dagens diskriminering. Thomas Hammarberg och Birgitta Ohlsson var två av talarna. Eventet initierades av ÉRG.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Veronika Portik

– Judar och romer var ofta tillsammans i samma läger och hamnade ibland i samma gravar, men oftast var judar och romer begravda för sig, berättade David Gaunt, historieforskare från Södertörns högskola.

Peter Kessler är chef för FN i Moldavien:

– För FN är detta viktigt av flera skäl. Det som har hänt i historien är anledningen till dagens diskriminering och ett hinder för en romsk inkludering. Detta är första gången en romsk utställning om vad som hände här visas i Moldavien. Vi hoppas att den här konferensen kommer att öka förståelsen och vi på FN är stolta över att få vara en del av denna konferens. Vi hoppas att diskrimineringen av romer hamnar på agendan här i Moldavien.

Svenska ambassadören i Moldavien,

Ingrid Tersman, talade om vikten av att minnas.

– Den här utställningen visar verkligen på vikten av att minnas. Det är en unik utställning och jag är glad över att vi har fått vara med om att visa den i Moldavien. Historien får oss att tänka på nuet. Vi måste komma ihåg vad som har hänt och vi måste hålla minnet levande. Det är upp till oss att se till att romer kan skapa sig en bättre framtid, både här i Moldavien och i andra länder. Vad som händer med romerna i Moldavien beror på vad vi gör nu. Vi måste till exempel se till att fler romska barn går i skolan. Genom att inkludera romerna kan Moldavien växa.

Peter Kessler menar att det handlar om viktiga aspekter som idag, igår och imorgon.

– Ingen vet hur många romer som dog

under Andra världskriget, säkerligen hundratusentals. Moldavien spelade en stor roll i den romska Förintelsen då romer deporterades hit från Rumänien. Många av dem torterades och dog, många frös eller svalt ihjäl. Moldoviska romer har tre gånger sämre hälsa. De romska områdena har ingen infrastruktur. Barnen diskrimineras i skolan. Både FN och andra organisationer har påpekat vikten av åtgärder på detta område

Luminita Cioaba från organisationen Roma Social Cultural Foundation är kvinnan som ligger bakom utställningen och filmen Romska tårar.

– Det var 1998 som jag fick idén att göra en dokumentation. Jag hoppas att den här utställningen ska ge er en bit av den romska historien, den om tragedin i Transnistrien. Vi måste komma över hatet mot romer. Vi har ännu ingen riktig plats i Europa. Med den här utställningen vill jag visa att vi visst har en plats i Europa. Vi har funnits här länge.

Mariana Slapac representerar den moldoviska vetenskapsakademien.

– Jag glad över att se så många representanter från den moldoviska regeringen och andra viktiga organ här idag. Vi har idag inte kommit så långt med forskning kring vad som hände med romerna under Andra världskriget, men det är dags nu. Alla måste veta vad som hände. Det måste finnas böcker i ämnet. Den här utställningen är som ett skri. Ett budskap från historien som förhoppningsvis gör att vi inte upprepar det som hände då.

Den romska violinisten Marin Bunea med delar av sin orkester underhöll medan gästerna med tilltugg i handen i lugn och ro kunde beskåda utställningen.

Konferensen börjar

Konferensen hölls i en stor sal i nära anslutning till biblioteket och inleddes med att ÉRG:s egen poet Bengt O Björklund läste sin dikt "Den långa marschen" om fasorna som drabbade romerna i Transnistrien.

Förste talare var den svenska EU-ministern Birgitta Ohlsson.

– Vi får aldrig glömma det som har hänt. Romer har genom historien ankla-

gats för allt. När de kom till den här delen av Europa för flera hundra år sedan förslavades de. Men det värsta skedde under Andra världskriget när nazisterna utsatte dem för folkmord. Det räckte med att man hade en åttondels romskt blod för att omfattas av nazisterna utrotningspolitik. Ofta sköts romerna på plats och många dog av umbäranden under deportationer. Idag minns vi "Zigenarnatten" då 3000 romer gasades ihjäl natten den 2 augusti 1944. Många ansvariga tyskar dömdes aldrig. Att minnas vad som hände romerna under andra världskriget är viktigt.

En regeringsrepresentant för den moldoviska regeringen, Tatiana Potâng talar om behovet av en utbildningsstrategi kring den romska Förintelsen.

– Den här utställningen ger nya perspektiv på diskrimineringen i Moldavien. Vi måste se nya möjligheter för denna nation när det gäller utbildning, hälsa och boende för romer i vårt land. Vi har startat klasser med romska barn där de får lära sig om sin egen kultur. Nästa år har vi en läroplan för romer, som vi har för andra minoriteter. De är också viktigt att identifiera de romska barnen och se till att de kommer till skolan, samtidigt som vi inte registrerar någon på grund av sin etnicitet. Det är viktigt att vi får kontakt med barnens föräldrar. Det är de som ska sända barnen till skolan.

Rosario Ali Taikon pratade om den svenska situationen. Han berättade bland annat om ÉRGs samarbete med DO.

Luminita Cioaba talade om vikten av att inte glömma.

– Vår organisation arbetar mot glömskan. Vi får inte glömma de hemskheter som skedde mot oss romer. Det har gått sjuttio år sedan romerna deporterades till Transnistrien. Rumänien skulle renas, sade man, skulle bli ett homogent land. Jag har intervjuat 250 romer som överlevde Förintelsen i Rumänien. Majoritetsbefolkningen känner oss inte, känner inte till vår kultur eller vår historia. Vi måste kunna samarbeta och lära känna varandra. Bara då kan hatet försvinna.

David Gaunt talade också om den romska Förintelsen.

– Varför ska vi minnas? Därför att det finns vissa mönster man måste vara vak-

sam på. Vi har studerat vilka mekanismer som ligger bakom det som eskalerar till massmord. De som utför mordandet lokalt är vanliga människor som påverkats. Se på Chisenau. Här var det en pogrom 1903. Ändå finns det moldoviska historiker som vägrar att inse att detta var inledningen till den judiska Förintelsen. Romerna måste in i historieböckerna i Moldavien. Under Andra Världskriget dödades minst 250 000 romer. Det var samma människor som mördade judarna. De dog på samma sätt, de satt i samma läger. Idag känner man till något om den judiska Förintelsen, vilket har hindrat antisemitismen från att spridas över Europa. Att den romska Förintelsen varit så okänd har inneburit att antiziganismen har kunna öka i Europa och bli mycket utbredd.

Ion Duminica, rom från den moldoviska Vetenskapsakademien i Chisenau, talade också om Den okända Förintelsen.

– Antonescu var ingen hjälte för romerna, det var däremot ryssarna som räddade oss. Många dokument från den här tiden är försvunna eller på väg att försvinna. Det är en politisk fråga om det blir forskning eller inte om den romska Förintelsen. Skolorna säger inget, vare sig om judar eller om romer. Vi talar sällan om tragedin, men det borde vi göra så att vi inte upprepar den.

Fred Taikon menar att de två filmerna hör ihop.

– Det är viktigt att se hur dessa två filmer formar en sanning från två länder.

Han berättar om Sofiaboken "Sofia Z 4515", om alla de intervjuer som författaren Gunilla Lundgren gjorde med henne.

Mikhail Tyaglyy kommer från Ukranian Center for Holocaust Studies. Han talade om de romer nazisterna mördade i Ukraina.

– När vi talar om ockuperade Ukraina finns det många vita fläckar. Därför talar vi inte om vad som hände romerna, utan, vad vi vet om vad som hände och vi är bara i början.

Ukraina var vid den här tiden uppdelat i fem zoner, Transnistrien var en av dem.

– Romerna var bland de första oönskade elementen som dödades.

Det finns ännu inga ingående studier av vad som hände romerna i de ockuperade områdena.

– Både romer och judar samlades ihop, fängslades och sköts i utkanten av sina byar. Vi känner idag till fyrtiotvå massavrättningar. Detta på grund av att Sovjetunionen registrerade massavrättningar och dödandet av romer och judar, men inte med några namn. Ibland användes romerna som slavar, men ofta sågs de som spioner som måste dö.

Han berättar om de speciella omständigheter som rådde på Krim när nazisterna kom dit.

– När nazisterna kom till Krim samlade de in romerna, men tatarerna satte sig på

Bengt O Björklund

Birgitta Ohlsson

Rosario Ali Taikon

Tatiana Potâng

Luminita Cioaba

David Gaunt

tvären. De ville inte att alla romer skulle mördas. Romerna på Krim var vid den här tiden integrerade i det muslimska samhället och en god muslim var en god muslim.

Ännu en romsk överlevare, Ion Farima, tog till orda.

– Min familj var järnsmeder och musiker. Jag kommer ihåg hur tyskarna flydde från ryssarna. De lokala myndigheterna började samla ihop oss romer och vi barn tyckte det var spännande att åka iväg med häst och vagn. Tyskarna hade olika idéer om oss romer. En del gillade fiolspelare. Jag såg hur femtio romska musiker eskorterades bort, sjungandes på romanés om hur de skulle döda sina fångvaktare. Jag såg hur en romsk pojke blev skjuten medan hans pappa spelade fiol. Pappan slängde fiolen och försökte kasta sig över soldaten som skjutit hans son, men blir själv skjuten.

Nicolae Radita tar till orda.

– Idag har vi forskare, men vi har bara just börjat forska i de moldoviska och rumänska arkiven. Antonescu hade en idé om att romerna skulle kunna bli fiskare. En absurd idé, det skulle aldrig ha fungerat. Tyskarnas fördomar lever vidare än idag i form av antiziganism. Det är mycket viktigt att vi dokumenterar de få vittnen som finns kvar och hör vad de har att säga. Det krävs mer pengar till forskning kring vad som hände romerna under Andra världskriget. Det borde vara av europeiskt intresse att studera alla arkiv från kriget. Forskare från alla länder där dessa arkiv finns borde kunde samarbeta.

Tatiana Bordei från organisationen Porojan har varit projektledare för hela eventet.

– För oss är detta en del av vår historia och det är inte lätt att strunta i den. Vi är skyldiga att försöka förstå, att minnas denna mänskliga katastrof. Romernas situation debatteras sällan här i Moldavien, trots att samma öde drabbade dem som drabbade judarna. De är andra klassens offer, om nu detta är möjligt.

Dag 2

Dag två handlade om mänskliga rättigheter inleddes med att Oleg Efrim, Moldaviens justitieminister talade.

– Mänskliga rättigheter är det viktigaste av allt för en nation. Vårt land har lovat att ta hand om alla sina medborgare. Det är förbjudet att diskriminera och Moldavien ska stärka sina lagar mot diskriminering. Det kommer att krävas av oss vid ett inträde i EU. Vi ska starta en särskild myndighet som ska övervaka

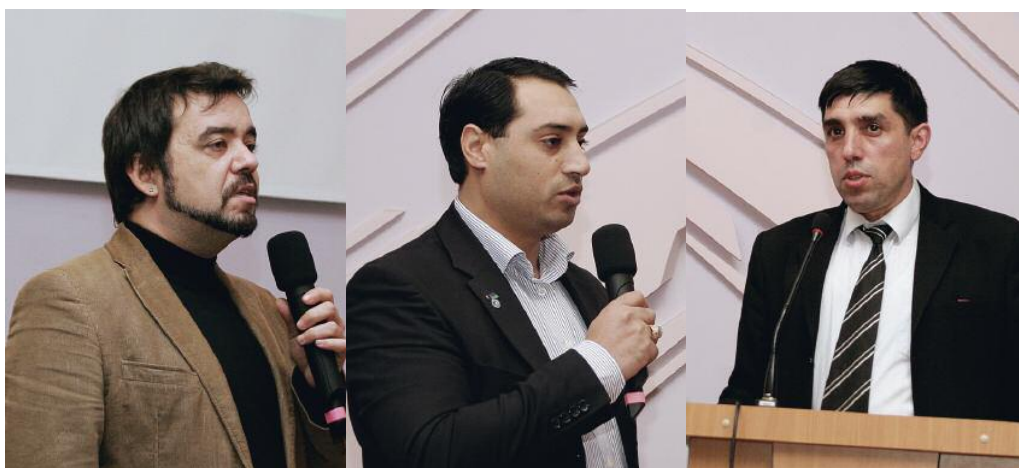
diskriminering. De ska kunna ta fall till domstol. Vi håller också på att se över lagstiftningen för att för alltid kunna eliminera diskriminering.

Näste talare var den svenska EU-ministern Birgitta Ohlsson.

– I århundraden har romer tvingats bo i utkanten av majoritetssamhället, men rasism och diskriminering tillhör inte ett modernt samhälle. Idag finns det olika institutioner som övervakar de mänskliga rättigheterna och försöker se till att de följs. Alla länder har förbundit sig att följa konventionerna kring de mänskliga rättigheterna, men vi måste stärka de institutioner som övervakar dem. Många romer är statslösa och har sålunda ingen rätt till den utbildning som är deras rättighet. Vi måste se till att alla romer får ett medborgarskap, vilket i sin tur leder till ett tillträde till sina rättigheter. Jag ser fram mot Moldaviens nya antidiskrimineringslag. Det är inte acceptabelt att det finns romer som är uteslagna från samhället idag.

Nicolae Radita från Roma National Center berättar om romernas situation i Moldavien.

– Man säger att det finns lite diskriminering i Moldavien. Det gör mig besviken. Jag ser nu fram mot den nya antidiskrimineringslagen. Vårt center jobbar med mänskliga rättigheter för romer. Vi erbjuder fri juridisk rådgivning till dem som utsatts för diskriminering. Men i Moldavien erkänner man bara motvilligt diskriminering. Det finns cirka 150 000 romer i Moldavien. Det är svårt att med säkerhet beräkna antalet. Få moldoviska romer deltar i samhället. Det finns en

Mikhail Tyaglyy

Nicolae Radita

Ion Duminica

rapport om romers brist på tillgång till sina rättigheter som staten har fått, men ingen har reagerat. Situationen för romerna i landet verkar snarare bli värre. Många är analfabeter, få har jobb och media är mot romer. Arbetsförmedlingen vägrar att hjälpa romerna och tillgången till samhällets tjänster är svåra att nå.

Näste talare för dagen var Thomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter.

– Vi har ett stort problem, det problem som majoritetsbefolkningen har med romerna. De måste lära sig den romska historien och den romska kulturen. Igår kväll var jag i Schinoasa, en by utanför Chisenau, och en romsk kvinna berättade för mig att ”igår kom min son hem från skolan, slagen av sin lärare”. Många romska barn diskrimineras i skolan. Romska barn är oftare slagna, diskriminerade eller utfrysta i skolan än andra barn. I de romska samhällena finns det sällan vatten, avlopp eller elektricitet. Många romer äger inte sina tomter där deras hus står och löper stor risk att bli vräkta om kommunen så vill.

Thomas Hammarberg har arbetat i fem år som kommissionär.

– Jag har besökt alla länder där det finns romer och romernas situation är en skam. Många romer saknar id-handlingar och ses inte som medborgare. Inte ens det problemet har man tagit itu med ordentligt. Romer betraktas inte som europeiska medborgare. För lite görs för att skydda de romska barnen och romer diskrimineras mer än någon annan grupp i Europa. Inget land kan känna sig stolt över hur de behandlar sin romska minoritet. De får aldrig vara med i beslutsfattandet, de är inte välkomna någonstans. Moldavien är inte värst, men mycket återstår att göra här.

Marin Alla är rom och kommer från den romska organisationen Târna Rom.

– Vi har gjort en hel del arbete under de åtta år vi har funnits. Vi har påverkat många i sin syn på romernas situation i Moldavien. Men vi har stora utmaningar. Romerna i Moldavien har problem inom alla områden. Regeringen har under de senaste fem åren försökt lösa problemen. Romerna i Moldavien är skeptiska och

de flesta i majoritetsbefolkningen ser över huvud taget inte vad problemet är. Det är viktigt att agera så att romerna känner sig nöjda. De måste få utbildning och det finns stora problem när det gäller romsk delaktighet. Om vi håller fast vid segregeringen kommer vi att misslyckas.

Rodica Cozma är en romsk kvinna. Hon talade om situationen i Schinoasa, byn där hon bor och där Thomas Hammarberg hälsade på kvällen innan.

– I vår by kan det bo upp till femton personer i ett rum. Det finns ingen förskola. Borgmästaren säger att vi luktar illa och vi får inte komma in på hans kontor. I skolan blir våra barn slagna. Vi blir diskriminerade av läkarna. De hittar på vad som helst för att slippa behandla oss. Inget av våra barn klarar av skolan, ingen i byn har arbete. Socialarbetarna diskriminerar oss också. Vi får ingen hjälp alls av dem, inget stöd. Ibland har vi ingen mat. Jag är 35 år idag, min son är tio. Jag vill inte att han ska behöva leva så här.

Anastasia Divinskaya jobbar med ett lokalt utvecklingsprojekt där FN, den moldoviska regeringen och SIDA är inblandade.

– Programmet startade 2010 och tanken är att alla ska kunna ta del av det som samhället erbjuder, särskilt de mest utsatta, det vill säga romerna. Vi hjälper regeringen att finna strategier att hjälpa denna grupp. Vi jobbar med förslag till lagstiftning. Romerna diskrimineras av den moldoviska majoritetsbefolkningen,

så det är på lokal nivå vi måste arbeta. Borgmästare måste instrueras för att få en ökad förståelse. Vi spårar hela kedjan av den diskriminering som romerna möter. Just nu stöttar vi 70 samhällen i Moldavien. Romska kvinnor är dubbelt diskriminerade. En av de saker vi gör att försöka se till att det alltid finns en romsk representant i det lokala styret.

Anatolie Muntenau jobbar på ett MR center som startade 1997.

– I Moldavien har det bott romer i hundratals år. Det finns bevis för att de var här redan på 1300-talet. De har behållit sin kultur och sitt språk. Regeringen har nu startat en handlingsplan fram till år 2015, men den motarbetas av fördomar. Bara genom utbildning kan vi komma från de stereotypa bilderna av romer. De har lidit länge under våld och diskriminering och litar inte mycket på myndigheter.

Claude Cahn har arbetat länge med den romska frågan. Tidigare var chef för European Roma Rights Centre i Budapest, nu arbetar han på FN i Moldavien.

– Vi på FN hjälper gärna till med att länka de romska samhällena med myndigheterna. Här i Moldavien har alla samma skydd enligt moldovisk lag.

Nicolae Radita menar att det är bra med ombudsmän.

– Det är ett bra initiativ med ombudsmän. Du säger att alla har samma skydd enligt moldovisk lag, men det är inte sant. Det finns många fall där polisen särskilt har romerna som mål.

Thomas Hammarberg

Rodica Cozma

Rättssystemet är aldrig på romernas sida.

Han fick genast en replik av Claude Cahn.

– Jag kan inte motsäga det du säger, men jag sade inte att romerna har samma rättigheter som alla andra i Moldavien, bara att det står så i lagen.

Ion Duminica fortsätter på diskrimineringsstråden.

– Diskrimineringen är ett hinder i vårt lands utveckling. När det gäller utbildning måste vi romer involvera oss mer.

Claude Cahn talade om de nya antidiskrimineringslagar som är på gång i Moldavien.

– Dessa nya lagar har vissa möjligheter att förändra situationen för romer i Moldavien. I andra länder med den här typen av lagstiftning har det inneburit förändring. Det var år 2000 som EU bestämde att alla medlemsländer måste ha antidiskrimineringslagar, men ingen av kandidatländerna vid den här tiden hade det. Direktivet till dem var, vill ni bli medlem i EU, då måste ni ha antidiskrimineringslagar. Detta skapade ett intressant perspektiv för de romska aktivisterna, att staterna måste öka sitt skydd för sina minoriteter, att det nu gick att

Anastasia Dvinskaya

klaga och anmäla. Fram tills idag har dessa lagar stärkts i alla dessa länder. Nu när Moldavien har en ambition att komma med i EU finns dessa krav med. Det är viktigt att lagarna görs på ett bra sätt redan från början.

Juliana Marcinschi som var moderator kunde bara instämma.

– Detta är verkligen vad vi behöver här i Moldavien, sade hon.

Sedan var det dags för Fred Taikon att berätta om romernas situation i Sverige.

– I Sverige fick den nystartade ombudsmannen för romsk diskriminering först inte in några anmälningar från romer. Alltså kunde detta tolkas som om det inte fanns någon diskriminering. Detta skedde just innan Sverige erkände de fem nationella minoriteterna. 2002 gjorde DO en undersökning där man intervjuat ett stort antal romer. När den rapporten kom föll den som en bomb. Den fastslog att romer diskriminerades inom alla områden. Diskrimineringsituationen för romerna i Moldavien är som den var för oss i Sverige för 20-30 år sedan. Den moldoviska regeringen borde ge ekonomiskt stöd till romerna så att de kan organisera sig. De borde ge stöd till böcker på romanés och till

Anatolie Munteanu

romsk media, det vill säga verktyg för romerna att synliggöra sig. Allt för många romer i Moldavien lever i ren misär.

Tatiana Bordei talade om den nya lag som är på gång.

– Ännu har inte den nya antidiskrimineringslagen kommit. Initiativet har funnits länge, men har hela tiden dragits tillbaka för ändringar. Den nya lagen talar om en ny myndighet där man kan anmäla diskriminering. Den nya myndigheten ska ha fyra personer anställda, två jurister och två romska aktivister. Vikten av denna lag är att det blir lättare för den som blivit diskriminerad att gå till domstol och att det finns ett lagrum för att döma, sade Tatiana Bordei.

Elena Beleacova från Byrån för interetniska relationer talade.

– Vi har en hel del ansvarsområden. Vi ska bland annat leverera en handlingsplan som ska stödja romerna. Vi måste ha stöd från både romerna, civilsamhället och myndigheter. Planen erkänner att romerna är de mest behövande i Moldavien. Vi behöver göra en studie, som den i Sverige, här i Moldavien. Det finns olika siffror på hur många romer det finns i Moldavien, allt från 12 000 till

Claude Cahn

Tatiana Bordei

Elena Beleacova

500 000. Vi behöver veta hur många de är för att kunna utforma en policy.

Hon talade om skolsituationen för romer i Moldavien.

– Ett problem är att föräldrar inte vill att barnen ska gå i skolan. De litar inte på den. Den nya handlingsplanen kommer att stärka arbetet med att integrera romerna i samhället. Vi har gjort en del, men det är inte alls tillräcklig.

Fred Taikon föreslår ett fortsatt samarbete mellan Sverige och Moldavien i form av ett expertutbyte där myndigheter och romska och andra organisationer som på något sätt arbetar med romer ingår.

Natalia Balta från Pestalozzi Foundation arbetar med romska barn.

– Vi arbetar med romska och andra fattiga barn. Det är ett viktigt arbete, men vi är bara en lite droppe i havet. Vi ger barnen mat och extra lektioner. På sommaren driver vi sommarskola med UNICEF. Vi arbetar också med vuxna. Romska brobyggare i skolan är viktigt. De kan berätta för föräldrarna om vikten av att gå i skolan och skaffa sig en utbildning.

Natalia Neagu kommer från den moldoviska regeringen.

– Vi vet inte hur många romska barn som inte går i skolan. På vår agenda finns nu en inkludering, alla romska barn ska gå i skolan. Jag är förvånad över att vi talar om handlingsplanen som om den vore något som ska ta oss in i EU. Den måste rikta sig till våra medborgare, till de romer som behöver den. Samtidigt måste vi erkänna att vi inte har råd att göra allt det som vi vill göra. Men med god vilja kommer man långt.

Vadim Pistrinciu är biträdande arbets-

marknadsminister i Moldavien.

– Det är ett viktigt ämne som har samlat oss här. När det gäller romsk inkludering finns det vissa framgångar de senaste åren, men många romer lever under svältgränsen och vi försöker att hjälpa de allra fattigaste familjerna. Men den här hjälpen har bara nått ett fåtal familjer. Det finns byråkratiska hinder i form av dokumentation, det vill säga, det är svårt att veta hur många som lever på en plats, i en lägenhet eller ett hus. Så vi har ändrat direktivet. De lokala sociala myndigheterna kan på plats intyga att det bor ett visst antal människor i ett hus. Vi måste också se till att vi kan förmedla arbete i de romska områdena. Rent geografiskt är det svårt att nå ut till alla, därför har vi börjat integrera de sociala insatserna med arbetsförmedlandet så att vi kan se vad det romska samhället behöver. Brobyggare gör en stor skillnad. De samhällen som har det märker av en förändring. De borde bli anställda av staten.

Nikolae Radita menar att just arbetssituationen är extra problematisk.

– Arbetssektorn är något smärtsamt för dem i de romska områdena. Man säger att vi ska gå till de statliga arbetsförmedlingarna, men romerna har sällan eller aldrig de dokument som krävs för att ens kunna söka arbete.

Vadim Pistrinciu replikerar.

– Vi ska utarbeta specifika planer för varje område och ta hjälp av de lokala romska organisationerna. Vi ska ta samhällsservicen till de romska samhällena.

Valentin Crudo kommer från Utbildningsdepartementet i Moldavien.

– 2011 har vi genomfört reformer inom utbildningen. Jag hoppas det bär frukt de

närmaste åren. Alla barn kan gå i samma skola, oberoende av etnicitet. Romska barn ska inte behöva förlora sin romska identitet i skolan. Vi har idag 1300 romska barn i skolan. Två procent av alla moldovier är analfabeter. Tjugo procent av romerna är analfabeter. Vi vill också påverka de romska barnens föräldrar så att de inser vikten av en utbildning. Därför har regeringen tillsammans med olika organisationer startat olika aktiviteter med romer. Vi måste också påverka allmänhetens syn på de romska barnen. Vi erbjuder fri transport till skolan om det romska barnet bor mer än tre kilometer från skolan. Fritt uppehålle för romska studenter och vi har sommarskolor. Vi utbildar även lärarna i den nya läroplanen för romer. Vi borde kanske besöka Sverige för att se hur de har gjort för att integrera de romska barnen i skolan.

Claude Cahn menar att en särskild romsk läroplan är dömd att misslyckas.

– Det måste vara samma läroplan för alla, en läroplan där alla etniciteter får utrymme. Idén att romsk kultur och historia bara ska läras ut till romer är suspekt. Alla borde lära sig den romska kulturen och historien.

Nicolae Radita fick det sista ordet.

– Den moldoviska regeringen måste ta krafttag för att komma till rätta med romernas situation, men de måste arbeta tillsammans med romerna.

ÉRG:s samarbetsparter har varit: Porojan och National Roma Center, med stöd av Svenska institutet, Svenska ambassaden och FN i Moldavien.

Natalia Balta

Marin Alla

Vadim Pistrinciu

Valentin Crudo

Tobias Billström och Thomas Hammarberg.

Fortet Europa

I mitten av november var det åter dags för de årliga MR dagarna. Under den första dagen hölls ett seminarium kallat Gränsen till Europa: Vår gräns – vårt ansvar? Med bland andra Thomas Hammarberg och Tobias Billström. Arrangör var Svenska Röda Korset.

Text och foto: Bengt O Björklund

Fokuset för detta seminarium var människor på flykt runtom i världen, främst i Europas närområden. Människor som söker sig till Europa för skydd möts dock av strikta visumkrav, patrullerande gränsvakter och inga legala vägar för inresa. Södra och östra Europas gräns är idag vår – men folk omkommer för att ta sig hit. Den senaste tidens utveckling med bland annat båtar från Afrika som sjunkit och människor som drunknat har visat att Europas mottagande brister – samtidigt ska ett gemensamt europeiskt asylsystem vara i hamn 2012. Hur går detta ihop? Är Europa idag ett fort stängt för omvärlden eller är det en fristad undan förföljelse och krig? Är ett gemensamt europeiskt system möjligt eller har tiden för detta runnit ut? Vad är vårt ansvar?

Eva von Oelreich, ordförande Röda Korset, berättar om ett fall där en eritreansk man försvann efter att ha lämnat Libyen på en fiskebåt. Man vet att till-

bringade sju dagar på havet, men han är nu försvunnen.

– Detta är bara en av alla de historier vi får höra. Vi måste gemensamt hitta en lösning på vad det är som händer nu.

Alexandra Segenstedt, moderator berättar om ännu ett liknande fall om en fiskebåt med 72 afrikanska flyktingar. Bara 11 överlevde.

Maria Åsenius, kabinettschef till Cecilia Malmström, pratade om vikten av gemensamma asylregler i Europa.

– Det är inga små utmaningar att komma överens om ett gemensamt asylregelsystem. Det går trögt. Idag är det mer som ett lotteri vem som får komma in vem som inte får komma in i Europa. Det beror helt på vilket land de först hamnar i. Så får det inte gå till i en union. Tio länder i EU tar emot 90 procent av alla asylansökningar. Det måste vara lik möjlighet i alla EU:s länder.

Det finns alltså 17 länder som kan göra

betydligt mera än vad de gör idag.

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, Thomas Hammarberg, menar att allt för få bryr sig.

– Den största utmaningen är att påverka den allmänna opinionen. 2000 människor har drunknat i Medelhavet i år på sin väg mot Europa. Var finns indignationen? Flygbolagen har fått polisfunktioner. Asylmottagningen i Grekland har helt brutit samman. Vissa länder kriminaliserar flyktingarna. Den som inte har några papper ses som en brottsling. Det är en skam att vi så ofta fängslar människor. Enligt EU-regler kan man hålla en asylsökande i förvar i 18 månader. Reglerna för familjeåterförening har också skärpts. Det är en allmän tendens i Europa idag att förhindra migranter att komma hit. Vi har för få politiker som våga stå upp för de mänskliga rättigheterna, något som legitimerar extremisterna. Politiker ska inte smutskasta migranter.

Tobias Billström, migrationsminister, menar att den största utmaningen är att värna om möjligheten att söka asyl.

– Den lagstiftning som finns i Europa har förbättrat situationen, men varje land måste leva upp till sina förpliktelser. Den ekonomiska krisen har påverkat viljan i EU till en generös asylopolitik. Vi är 27 medlemsländer med olika rättstraditioner. Det är viktigt att uppmärksamma skillnaderna. Det finns ett stödkontor i EU som har som uppgift att arbeta med dess frågor. Jag hoppas på en snar lösning som hjälper de asylsökande

Finns det då någon laglig lösning att ta sig till Europa?

Tobias Billström:

– Det är en svår balans med gränsskydd. Det kommer både migranter och asylsökande. Det finns behov av många olika lösningar.

En sådan lösning som diskuterats är humanitära visum.

Tobias Billström:

– Asylvisum kan inte fungera innan EU har harmoniserat regelverket kring asyl.

Maria Åsenius menar att de blir svåra att utfärda.

Thomas Hammarberg:

– Ett av problemen är politiskt. Vi måste gå djupare, men det finns svårigheter i Bryssel. Toleransen i Europa har tunnats ut rejält och EU spärrar just nu en gemensam flyktingpolitik. Jag skulle också vilja säga att UNHCR inte får den respekt de förtjänar. Möjligheterna att söka asyl i Europa idag är mycket begränsade.

Maria Åsenius:

– Grekland är vår största huvudvärk. Vi försöker att stödja dem på olika sätt, men vi är oroliga över situationen där.

Tobias Billström påpekar att vi tar emot flyktingar från Grekland.

– Det är inte den ekonomiska krisen som är problemet i Grekland, det är den politiska viljan.

Maria Åsenius:

– Vi måste hålla trycket uppe i

Grekland, men det går allt för långsamt. De får både folk och pengar från EU i detta avseende.

Thomas Hammarberg menar att Grekland inte har ett fungerande asylsystem.

– Sverige får inte skicka tillbaka flyktingar till Grekland och på Malta internerar man alla asylsökande, men de måste följa EU-reglerna.

Problemet är bara, menar Maria Åsenius, att Malta inte går med på de regler som finns i EU.

Sedan gled diskussionen in på avtal med olika länder med människor som vill migrera. Tobias Billström menar att dialog med dessa länder är viktigt och Thomas Hammarberg underströk vikten av rättsäkerhet i dessa avtal.

– Glöm inte att Berlusconi gjorde Gadaffi till flyktingsansvarig.

Thomas Hammarberg tog sedan upp

situationen för Europas romer.

– Det är fördomar som har präglat politiken när det handlar om romer. I Sverige har man trots kritik skickat romer tillbaka till Kosovo och den svenska regeringen fortsätter på samma spår. Generositeten är extra låg när det gäller detta folk.

Tobias Billström menar dock att alla behandlas lika, samtidigt som han bortser från det faktum att romerna är de mest utsatta i Europa idag.

– Alla asylsökande behandlas lika. De flesta asylsökande romer har dåliga asylskäl. De är bara fattiga. Det är Serbien och Kosovo som måste få in dessa människor i systemet.

En ståndpunkt Thomas Hammarberg givetvis är långt ifrån överens om.

– Romer i Kosovo är inte säkra, är inte trygga. Under kriget på Balkan skede ohyggliga övergrepp mot romer och än idag är de utsatta för svåra trakasserier.

DO på MR dagarna

Under MR dagarnas andra dag hölls seminariet "Romers rättigheter". Kerstin Jansson, utredare på DO, var där tillsammans med Angelina Dimiter Taikon, medlem i DO:s romska referensgrupp och Diana Nyman, medlem i DO:s råd.

Text och foto: Bengt O Björklund

Kerstin Jansson inledde med att berätta om DO:s arbete.

– Till skillnad mot andra myndigheter styrs vi av en lag. Den ger oss ett brett uppdrag som även omfattar utbildning, rapporter, rådgivning och vägledning till andra myndigheter.

70 procent av alla anmälningar från romer är från kvinnor. När det gäller romer har man fått sju domar och 18 förlikningar. Men de romska anmälningarna utgör bara en procent av anmälningar som kommer in till DO.

– Totalt berör detta 50 personer som har fått upprättelse, men den komplexa antiziganismen och dess historiska kontinuitet är något som påverkar romers

förtroende för majoritetssamhället.

Angelina är dock lång ifrån ett offer.

– Många tror att vi tycker att vi är offer, men ingen tänker på de samhällsstrukturer som hela tiden har slagit ut oss.

Diana tog upp bostadssituationen.

– Bostadsmarknaden är diskriminerande och rå. Romer har problem både med vardagen och med sina grannar. Ofta har de ingen rätt till bostad som alla andra har. Detta leder till en dominoeffekt som leder till utanförskap. Det finns en politisk ovilja i Sverige att lösa den romska frågan.

Någon frågar om asylsökande romer kan söka hjälp på DO.

– Jo det kan de, men det har ännu inte

hänt. Kanske känner de inte till att de kan anmäla diskriminering till oss.

Soraya Post från International Roma Women Network, menar att en bot på 50 000 kronor är ett billigt sätt för en värd att slippa romer i sina lägenheter för alltid.

– Tanken är att beloppen ska vara kännbara och ge upprättelse, svarar Kerstin Jansson.

Angelina Dimiter Taikon vände sig mot de i publiken som kom från andra kommuner i landet.

– Ni måste samråda med romerna i er kommun. Det finns inga universallösningar, framförallt för att vi inte är en homogen grupp.

Integrationsministern Erik Ullenhag delar ut årets Per Anger pris

Årets Per Anger pris

Regeringen ger delar, via Forum för levande historia, varje år ut Per Anger priset i samband med MR dagarna. Årets Per Anger pristagare är Narges Mohammadi från Iran. Hon får priset för att hon ”med personligt mod och trots upprepade grova kränkningar av hennes frihet kämpat för mänskliga rättigheter och kvinnors frihet”, som det står i motiveringen. Men själv kunde hon inte vara med. Hon sitter i husarrest i Iran.

Text och foto: Bengt O Björklund

Per Anger priset är ett internationellt pris, instiftat 2004 av Sveriges regering för att främja humanistiska och demokratifrämjande insatser. Det är Forum för levande historia som administrerar nomineringarna, utser jury och organiserar priset i alla dess delar.

Priset är uppkallat efter svensken Per Anger. Han initierade som legationssekreterare i Budapest arbetet med att rädda så många som möjligt undan förföljelse och avrättning under Andra världskriget i nazistockuperade Ungern.

Prisceremonin, som skedde på Kulturhuset i Stockholm, inleddes med att Brahim Dahane från Marocko, pristagare 2009, kom upp på scenen. Han, liksom årets pristagare, kunde inte närvara

och precis som för två år sedan stod det en tom stol på scenen. När Brahim Dahane fick priset satt han i fängelse. Han mottogs han av publiken med stående ovationer.

– Jag så glad och så stolt över att vara här ikväll. Tack Levande historia för ert

erkännande av min kamp för ett självständigt Västsahara. Tack alla människorättsförsvarare och alla andra som har stött mig. Vi måste alla minnas diplomater som Per Anger och andra som han.

Eskil Franck, överintendent på Forum för levande historia, berättade om Per Anger och den frånvarande pristagerskan.

– Per Anger visade mod och osjälviskhet. Han valde att riskera sin säkerhet för att rädda andra. Det är civilkurage. Han följde sitt hjärta.

Narges Mohammadi dömdes den 28 september 2011 till elva års fängelse av en iransk domstol. Domen föll när hon redan var utsedd till årets pristagare, men före offentliggörandet.

– Det om något visar under vilka svåra omständigheter Narges Mohammadi verkar. Det är inte heller första gången som mottagare av Per Anger-priset saknats under ceremonin på grund av en arrestering i hemlandet, sade Eskil Franck.

Men Narges Mohammadis tacktal fann ändå sin väg till Stockholm. ”Jag är fast övertygad om att det iranska folket kommer att segra i sin kamp för demokrati och mänskliga rättigheter. Det iranska folket har bestämt sig för att föra sin kamp för frihet och demokrati genom fredliga och icke-våldsamma metoder – en kamp utan blodsutgjutelse, krig och våld.”

Men Narges Mohammadis stol stod tom under ceremonin. I hennes ställe tog Nobels fredspristagare 2003, Shirin Ebadi, emot priset. Bägge kvinnorna är med i samma organisation, Defenders of Human Rights Center.

– När Narges Mohammadis greps fick hennes familj inte veta vart hon förts.

Eskil Franck, överintendent på Forum för levande historia

Under tiden hon var arresterad utsattes hon för hårda förhör och hon blev svårt sjuk. Efter att många, bland annat Hilary Clinton, krävt hennes frigivning släpptes hon mot borgen.

Integrationsminister Erik Ullhagen delade ut priset.

– Jag kan inte föreställa mig hur det skulle vara att säga till mina barn att deras mamma sitter i fängelse för något hon tror på. Vi har en skyldighet att ställa upp för dem som inte har samma tur som mina barns mamma. Det är de modiga människorna som gör skillnad. Med detta pris skickar regeringen ut en tydlig signal. Ni är inte ensamma. Alla har rätt att leva i demokrati och fred.

Shirin Ebadi tog emot priset.

– Jag är glad över att ta emot detta pris

i Narges Mohammadis frånvaro. I ett meddelande har hon uttryckt att detta pris hjälper henne, att ger henne mer mod att fortsätta som människorättsaktivist i Iran. Mänskliga rättigheter och demokrati har varit viktiga för henne sedan hon började studera. Hon gifte sig med en iransk människorättsaktivist och de har två barn. Under tiden i fängelse utvecklade hon en sjukdom som gör att hon blir förlamad och läkarna verkar inte kunna bota henne. De vet inte vad sjukdomen beror på. Och det finns fler aktivister som fått samma sjukdom efter att varit fängslade. Vår organisation ger stöd till de politiska fångarnas familjer och rapporterar om läget i Iran. Några av våra rapporter har använts av FN. Narges Mohammadis var organisationens tales-

man och extremt aktiv. 2008 blev vi trasslade regelbundet och vi tvingades slutligen att stänga organisationen. Narges Mohammadis blev varnad flera gånger, men hon sade ”Vad jag gör är inte olagligt”. Men hoten fortsatte och till slut fängslades hon. Hennes man är dömd till 15 års fängelse för artiklar han har skrivit. Jag vill berätta för hela världen vad som pågår i Iran, men världen gör inget åt det som sker. De senaste två åren har 44 advokater fängslats för att de försvarat aktivister. Iran har det högsta antalet journalister och bloggare i fängelse. Iran har också det högsta antalet avrättningar av barn i världen. Nyligen hängdes en 10-årig pojke. Jag är stolt över att vara Narges Mohammadis vän. Jag önskar att hon var här.

Stockholm sätter käppar i hjulet

Europeiska socialfonden, ESF, har gått in med elva miljoner kronor för utbildningar till behandlingsassistent och barn- och ungdomsledare. Arbetslösa unga romer köar redan för att få gå den, men Stockholms stad säger nej till att delfinansiera projektet.

Text och foto: Bengt O Björklund

Det var i juni som folkhögskolan fick besked om att Europeiska socialfonden, ESF, gick in med elva miljoner kronor till de tvååriga utbildningarna.

Men ESF:s regler tillåter inte att man läser kursen med studiemedel eftersom stödet ska gå till elever som står långt från både arbetsmarknad och studier. Därför krävs att kommunen går in som medfinansierare och låter eleverna läsa på försörjnings- eller aktivitetsstöd.

– Under alla år som jag har jobbat med den romska frågan, i synnerhet med romsk utbildning, har allt bara handlat om kortsiktiga projekt och alla projekt som startas är hela tiden som att uppfina hjulet på nytt. Det borde finnas öronmärkta pengar till att utbilda romer i

grundskolan, gymnasiet och universitet.

Ett problem är att beslut måste fattas för varje elev i de stadsdelar där de bor.

– Men man bollar frågan fram och tillbaka. Det som krävs är att socialtjänsten går in och stödjer eleverna, men det finns regler som säger att man kan få försörjningsstöd i högst tre månader om man studerar. Då hinner man inte komma långt i sina studier, säger Manuel Tan.

Ingrid (Kipa) Blomerus säger att alla stadsdelar de varit i kontakt med varit positiva.

– Men de säger att de inte kan fatta några egna beslut.

Katja menar att det som sker är katastrof.

– Jag tycker att det är katastrof efter-

som jag vet vilka möjligheter den här utbildningen kan ge. Jag har fått min lärarassistentutbildning här på skolan vilket har lett till att jag har arbete idag.

Nyligen tillfrågades Arbetsförmedlingen.

– Arbetsförmedlingen ledningsstab vill göra vad de kan för att stödja att projektet kommer igång, men de måste vänta på beslut från Stockholms stad. Nu ligger ärendet kommunstyrelsen och är under beredning, säger Jens Eriksson, projektledare. Vi vet inte när besked kommer, men vi hoppas på ett positivt beslut.

Skolans rektor Arne Georlin är pessimistisk.

– Jag tror inte att staden kommer att ändra på likabehandlingsprincipen.

Ingrid och Katja Blomerus, Manuel Tan och Arne Georlin.

Eskil Franck och Lars Lindgren.

Ny rapport från Forum för levande historia

Minoritetspolitiken och den nya minoritetslagstiftningen har inte lyckats hejda diskrimineringen mot romer. Romernas språk och kultur är fortfarande så gott som osynliga i samhället. I "Romers kulturella och språkliga rättigheter", en ny rapport som Forum för levande historia har gjort på regeringens uppdrag, slås det fast att det saknas en institutionell bas för romers kultur och språk. Stödet till romska kulturinstitutioner och till romska medier är inte tillräckligt omfattande. Framförallt saknas långsiktighet.

Text och foto: Bengt O Björklund

På en pressträff strax innan regeringen fick rapporten träffade vi Eskil Franck, intendent på Forum för levande historia och Lars Lindgren som har gjort rapporten.

– Det är viktigt och spännande med den här rapporten. Det har funnits en viss oro för att den skulle bli bra, särskilt bland romerna som har en viss skepticism när det gäller myndigheter. Därför är jag glad över att Lars har kunnat ge arbetet en legitimitet. Det är en väl genomförd utredning och jag är glad och imponerad över det som står där. Jag tror att om de förslag som står i rapporten genomförs, kan de få en ganska stor effekt, sade Eskil Franck.

Lars Lindgren berättade om uppdraget, om regeringens regleringsbrev där det bland annat står att alla förslag "ska rymmas inom ramen för berörda organisatio-

ners och institutioners befintliga anslag". Det vill säga, det får inte kosta en enda extra krona. Då kan det inte vara lätt att komma med förslag.

– De grundläggande förutsättningarna för att komma framåt i romafrågan saknas idag. Jag har sett på det rättsliga skyddet och möjligheterna för romer att själva driva sina frågor. I rapporten finns det fem huvudförslag som vi har prioriteras.

Trots att Romani chib har ställning som nationellt minoritetsspråk har romer i många fall inte tillgång till undervisning i och på sitt modersmål. Det saknas lärare och läromedel. Skolan har inte tillräckliga kunskaper om romers språk och kultur.

– Att kunna tala sitt språk, känna att man tillhör en respekterad och uppskat-

tad kultur, är en förutsättning för att kunna delta fullt ut i samhället, säger Eskil Franck. Med den här rapporten hoppas vi kunna peka ut ett antal vägar till förverkligande av romers språkliga och kulturella rättigheter.

För att romers språk och kultur ska stärkas krävs tydlig och effektiv lagstiftning.

– Ansvarstagande från alla aktörer måste ha en utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna. Det krävs också kunskap om romers utsatta situation förr och nu, säger Lars Lindgren.

De fem förslagen till regeringen är:

- Genomför en översyn av det rättsliga skyddet för nationella minoriteter.
- Säkerställ en oberoende nationell övervakning av nationella minoriteters rättigheter.
- Överväg möjligheterna att stärka forskning och högre utbildning i romska studier.
- Ge Statens kulturråd i uppdrag att genomföra en långsiktig satsning på romska kulturinstitutioner och romska medier.
- Ge Diskrimineringsombudsmannen i uppdrag att genomföra utbildningar för att bidra till romers kunskaper om mänskliga rättigheter.

– Det finns en påfallande brist på kunskap om romer i samhället. Det saknas ett romskt inflytande i skapandet av denna kunskap. Ett sätt är att tydligt skapa möjligheter till studier på högskola för romer. Som rom borde man också kunna gå till domstol om man inte får sina rättigheter tillgodosedda.

Att Sverige fortfarande inte lever upp till många av de konventioner de skrivit under är ingen nyhet. Detta gäller särskilt romer.

– Stödet till romer idag är långt från tillräckligt. Det finns inte heller någon långsiktighet i det man gör. Det finns ingen nationell övervakning av hur Sverige lever upp till de rättigheter man enligt lag ska tillhandahålla. Det råder också brist på kunskap om vilken myndighet som ska tillhandahålla vad.

Det är vår tur nu!

1998. Vinter-OS i Nagano. Frankrike slår Brasilien i fotbolls-VM. Västra Götaland inrättas. Rapparen Petter får sitt stora genombrott med låten Vinden har vänt.

Samma år går ett flyttlass från staden Kassel i Tyskland till hammarkullen i Göteborg. Amir, Ibrahim och Emir, tre unga romska pojkar som med sina familjer måste flytta från Tyskland och börja om på nytt i Sverige, i Göteborg. Bygga från grunden.

Text och foto: Noah Widmark

Dryga 10 år senare. Tillsammans med ett gäng hemvändande romska spelare från olika klubbar runt om i Göteborg bestämmer de sig för att starta Sveriges första romska fotbollsklubb, FC Roma United.

I laget, som är det första i sitt slag i Sverige, finns även spelare från andra länder: Palestina, Sverige, Bosnien, Serbien, Irak och Spanien.

Lillebror Amir fyller i med lite bakgrund och varifrån det genuina fotboll-sintresset kommer.

– Många i laget kommer från Banja Luka i Bosnien. Vi är Bosnien-romer. I Banja Luka spelade våra föräldrar mycket fotboll, de startade ett lag som hette Brazilci. Som små ungar såg vi föräldrarna lira där, säger Amir leendes.

Den fina tekniken har blivit ett kännetecken för klubben. Den romska flaggan är klubbens märke.

– Det är många av oss som tycker om teknisk fotboll. Många av oss gillar Brasilien och spelare som Ronaldo, Messi, Ronaldinho och Maradona. Och så naturligtvis Zlatan. Jag hörde att han kanske är halvrom, säger Amir.

Amirs farbror Ibrahim lägger till:

– Jag och Emir spelade högt upp i tysklands juniorligor, vi var lovande, men kunde inte stanna på grund av att vi inte hade uppehållstillstånd.

I Sverige blev det provträning och spel med GAIS A-lag för de båda då tonåriga löftena.

– Jag tror att vi blev bra på fotboll för att vi spelade så mycket som yngre. Den möjligheten har inte alla romska barn.

Fotbollen enar

Även om kärnan i truppen härrör från Bosnien och talar bosniska, är fotbollen ett universellt språk, som inte känner några gränser. På planen förstår alla varandra. Folk från Sverige, Spanien och före detta Jugoslavien spelar nu under romsk flagg med ett gemensamt språk, spelförståelsen. Naturligtvis behöver man också tala med varandra. Matchgenomgångarna, som förr var på Bosniska, tar man nu på svenska.

I takt med att klubben omfamnat spelare utifrån har intresset för laget ökat med den glada fotbollsfilosofin.

– Man märker att en del romska spelare i lag i högre divisioner är intresserade av klubben. De spelare vi har fått in med annan bakgrund bidrar till att göra gruppen starkare, säger Ibrahim.

Men tanken och äventyret med en romsk klubb har naturligtvis stött på

motstånd, inte minst ifrån de egna leden.

– Det har varit många som inte trott på oss. Men nu har vi visat att vi kan bygga ett lag och det kommer vi fortsätta att utveckla, säger han.

Trots att många av de unga spelarna kommer från svåra förhållanden har Ibrahim har en stark tro på kvalitéerna i laget:

– Vi blir starkare som lag hela tiden. För varje problem som vi löser tillsammans blir vi bara bättre. Jag tror att laget kan nå ända upp till division 4. Jag pratade med en journalist för en lokal tidning om samma sak, men han trodde inte på mig, säger Ibrahim.

Bekymmer för att FC Roma United ska prestera på planen finns inte. Däremot har det varit många saker som behövt falla på plats omkring laget.

– Det har tagit mycket tid att fixa allt; sponsorer, alla papper, kläder, träningsmöjligheter osv. Om jag inte hade haft en förstående fru så hade det inte gått, säger Ibrahim.

Så trots att det ibland blåst snålt runt det unga romska laget, upplever man att vinden definitivt har vänt. Liksom Petters karriär lyfte efter sin sommarplåga 1998 är Amir, Ibrahim och Emir nu med om att skapa en bättre framtid och en positiv identitet för unga romer i Göteborgs potentialområden.

*DO:s nya chef
Agneta Broberg.*

Ny chef på DO

Sedan den 1 oktober i år är Agneta Broberg ny Diskrimineringsombudsman. Hon börjar nu bli lite varm i kläderna.

Text och foto: Bengt O Björklund

Det är en alert och snabbtänkt kvinna som möter oss. Hon har humor och skrattar lätt.

Hur känns det då med det nya arbetet?

– Det känns jättespännande och intensivt, svarar hon med ett stort leende. Det är en stor utmaning.

Agneta Broberg har ett brokigt förflutet som domare, chef på konsumentverket och inom klädindustrin.

– Det var under mina år i Dubai som jag jobbade inom klädindustrin. Dubai är ett märkligt land. Bara 18 procent av invånarna är dubaierna, resten är gästarbetare från hela världen. Och tillhör man inte de där 18 procenten så är man utanför. Det är en märklig känsla att inte tillhöra, inte alls, givetvis på det sätt som romerna känner det i Europa, men ändå. Jag trivdes aldrig där.

Hon tror att hennes erfarenhet av ledarskap, närmast i sitt arbete som avdelningsschef på Konsumentverket, kan bidra till

myndighetens organisation och ledning.

– Nu handlar det istället om grundläggande rättigheter. Det är där man måste starta och det känns viktigt. Det finns mycket att ta in, många frågor att sätta sig in i.

Agneta Broberg har ägnat mycket tid åt att tolka uppdraget.

– Jag försöker se hur de olika uppdragen kan samverka med varandra. Vi måste bli bättre på att prioritera. Ta romafrågorna till exempel och de andra nationella minoriteternas situation. Det måste vi prioritera och barn och ungdomars situation. Det vore märkligt annars.

Tidigare fanns det kritik när det gällde de långa handläggningstiderna.

– Vi kommer att prioritera våra ärenden på lite andra grunder nu. Vi måste fokusera på att se till att de ärenden vi driver leder till en rättspraxis. Vi kan inte

dra alla ärenden och det är inte meningen att vi ska göra det heller.

Agneta Broberg menar att det måste finnas andra möjligheter för både individer och organisationer att driva civilrättsliga mål som handlar om diskriminering.

– Som sagt, det är en omöjlighet för DO att driva alla de fall vi får in. Vi måste se till att individer och organisationer, som till exempel antidiskrimineringsbyråer, får de resurser som krävs att driva dessa mål.

DO: kursverksamhet kommer att fortsätta. Som myndighet är DO:s roll att vara en stark och självständig aktör. Samtidigt tycker hon att det är viktigt med samarbete och dialog med regering och andra myndigheter.

– Vi måste bli bättre på att verka inom andra myndigheter för att få dem att förstå vårt arbetssätt.

Idag ökar hatbrotten, både mot romer och nu senast mot samer. Men det är inte helt lätt att säga var gränsen går mellan brottsmål och civilrättsliga mål. Om det finns ett uppsåt kan det räknas som brott som ska anmälas till polisen. Men när det gäller romer är diskrimineringen oftast uppsåtlig. Ännu ett problem är att polisen har så dålig kunskap om romers situation och utsatthet.

– Det är viktigt att polisen har den kunskap som krävs om romernas situation.

Agneta Broberg menar att det behövs fler antidiskrimineringsbyråer och kan tänka sig att spela en roll i detta.

– DO kan verka på olika sätt. Vi kan lyfta olika frågor och vi skulle kunna stötta startandet av antidiskrimineringsbyråer. Vi kan absolut ha en roll i detta. Det är i linje med vårt arbete.

Agneta Broberg vill att diskrimineringslagstiftningen får ett större genomslag och något som genomsyrar hela samhället.

– Jag vill att det ska vara lika välkänt hos allmänheten att det finns ett förbud mot diskriminering och vad diskriminering är som att det finns ett förbud att köra mot rött ljus och vad det är.

Ny rapport från DO

Romers rättigheter

Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor

Rapporten finns för nedladdning på DO:s webbplats. Där kan du även beställa ditt exemplar av rapporten.

www.do.se

Gunilla Lundgren, Emma Tranströmer, Lena Adelsohn Liljeroth, Tomas och Monica Tranströmer.

Tranströmer i Rinkeby

Årets upplaga av Nobel i Rinkeby, när barn i klass 8b i Rinkebyskolan möter en nobelpristagare, blev något särskilt i år. Pristagaren i litteratur var inte någon annan än vår egen Tomas Tranströmer, hyllad och älskad av alla som läser poesi, både i Sverige och i ett otal länder världen över. Varje år gör barnen ett häfte om Alfred Nobel och om årets pristagare, så även i år.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

I över 20 år har författaren Gunilla Lundgren och tecknaren Lotta Silfverhielm arrangerat Nobel i Rinkeby. Det hela började med att kulturvetaren Elly Berg kom med en idé att göra ett häfte på arabiska med de arabisktalande barnen i Rinkeby till nobelpristagaren Naguib Mahfouz 1988. Sedan har det rullat på.

Årets upplaga av nobel i Rinkeby blev extra festligt. För första gången sedan 1974 när Eyvind Johnson och Harry Martinson delade på priset i litteratur, tilldelades priset en svensk författare, poeten Tomas Tranströmer. Och lusten och intresset bland barnen i 8b gick inte att ta miste på.

Rinkebyskolans rektor Börje Ehrstrand inledde frestligheterna på Rinkeby bibliotek innan Tomas Tranströmer har gjort entré.

– Detta är en stor högtidsstund.

Konfrancierpar nr. 1

Svenska akademien har fått upp ögonen för att våra barn läser mycket böcker och de har insett att detta är viktigt. Eftersom våra barn är duktiga på att läsa är de också duktiga på matte. Tomas Tranströmer vet att vi gillar hans böcker och bra förebilder är viktiga för barnen.

Gunilla Lundgren berättade lite om bakgrunden till Nobel i Rinkeby.

– Hela hösten har vi jobbat med det nya häftet. Varje år nya barn och nya lärare.

Hennes mobil ringer.

– Tyst. Nu kommer han.

Konfrancierpar nr. 2

Sorlet upphör och alla väntar.

Under stående ovationer rullas Tomas Tranströmer in i biblioteket i sin rullstol. Han ser rörd ut.

Det är barnen själva som sköter hela programmet. Dagens konferencier är Sewa Youssef.

– Vi är särskilt glada över att du Tomas Tranströmer är här idag, sade hon.

Alla barnen i klassen hälsar honom välkommen på sitt hemspråk.

Sedan släcks belysningen ner och luci-atåget skrider långsamt in i biblioteket. I två led står de framför Tomas Tranströmer och sjunger. Staffansvisan sjungs av en mycket söt pojke med ett stort leende. Precis som alla andra år är det ett mycket mångkulturellt luciatåg.

Nu är det dags för presentationen av själva häftet som barnen arbetat med under hösten. Helt oväntat rappas första inslaget som handlar om Rinkeby. Frida Tsagalidis trumkompar på en doublerleki. Sedan följer presentationen av Alfred Nobel. Årets berättelse var den roligaste av alla, både hur den var skriven och hur den framfördes. En kort presentation om de andra nobelpristagarna följde innan det var dags för huvudnumret, Tomas Tranströmer. Sewa Youssef läser dikten Romanska bågar.

– Efter att ha läst den några gånger började jag förstå den. Tomas menar att vi alla i världen har samma värde.

Frida Tsagalidis läser dikten Allegro.

– Jag tror Tomas spelar piano en jobbig och svår dag. Han får värme från pianot som är hans passion, säger Youssuf Liibaan.

Den tredje och sista dikten är Nildeltat, en dikt Tomas Tranströmer skrev under ett besök i Egypten. Den blir uppläst av Shervan Brifkany.

– Den här dikten handlar om en ung fru som gråter efter att hon har sett fattiga människor och sjuka barn som måste dö i onödan. Tomas kan inte sova, men till slut somnar han och drömmer. Jag blir ledsen när jag läser dikten och tänker på alla fattiga barn. De finns här i Rinkeby också.

I årets luciatåg ingick många romska barn

Slutordet för dagen fick Monica Tranströmer.

– När Tomas Tranströmer fick Nobelpriset blev det inbjudningar till många program. Då var det någon som sade att ni får inte missa barnen i Rinkeby och nu förstår jag varför. Några

av de diktolkningar som vi har hört idag är bland de finaste vi har hört, sade hon bland annat.

Tomas Tranströmer får sedan en mycket lik porträttteckning som Sewa Youssef och Rosalie Malki har gjort. Sedan var det dags för te och medelhavsgodis.

Kulturministern medbarnen från Rinkeby och Gunilla Lundgren

Tomas Tranströmer får en mycket lik porträttteckning som Sewa Youssef och Rosalie Malki har gjort.

Resandefolket, på nytt

Bo Hazells omskrivna och omtalade bok "Resandefolket" som kom 2002 har nu kommit ut i en ny reviderad upplaga, kraftigt uppdaterad och med ett utökat antal sidor.

Text: Bengt O Björklund

Bo Hazell har under 38 år jobbat som reporter, programledare och musikproducent för livemusik på Sveriges Radio, men han har även arbetat för UR och Sveriges Television. Han har forskat om resandekulturen sedan 1992 och följt resandefolkets utveckling i två decennier. Han föreläser runt om i landet, ofta i samarbete med de resande och deras organisationer.

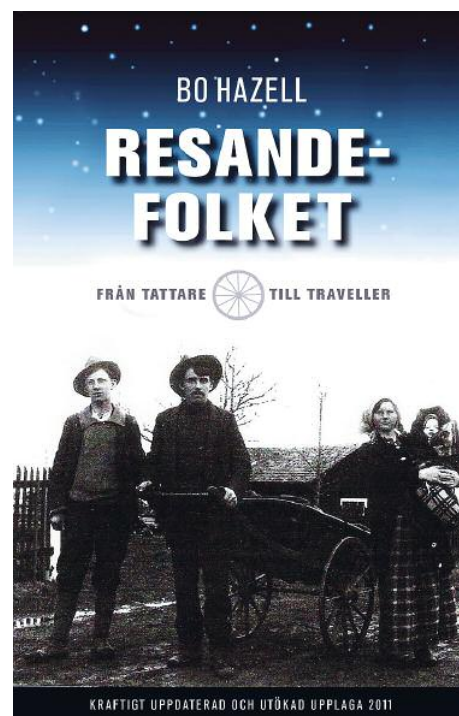
Trots 500 år av förföljelser har resandefolket – eller »tattarna« som de kallades förr – överlevt. Omkring 25 000 svenskar har resandepåbrå, men deras kultur är okänd för de flesta. På grund av tvångssteriliseringar, rasregistreringar och etniska rensningar har de hållit sig undan offentligheten alltsedan 1950-talet. I flera decennier har föräldrar av omsorg om barnen undvikit att berätta för dem om deras ursprung. Många har därför

tappat sitt modersmål – resanderomani. Men i slutet av 1990-talet kom vändningen, främst bland unga, att våga träda fram och känna stolthet för sina rötter.

Efter erkännandet som nationell minoritet inom den romska gruppen engagerar sig många resande för att rädda språket och att dokumentera gamla romanisånger. De arbetar aktivt inom politiken för att få upp resandefolkets frågor på agendan.

Bo Hazell skildrar de resandes situation inte bara i Sverige och Norge utan också i Frankrike, Holland, England och Irland.

Till denna andraupplaga har Hazell gjort omfattande uppdateringar i kapitlen om ursprung, språk och framtidsfrågor. Romaniordlistan i svenskan har utökats och det finns tre helt nya kapitler. Bland annat beskrivs hur resandefolket gjort viktiga avtryck i den svenska historien och på

den svenska kartan. Tattareviken, Skojarbacken, Krämarstan, Rackaregården, Nattmanstjärnet, Gårdfarihandlaren och många andra platsnamn över hela Sverige visar var de bott, haft sina lägerplatser och utövat sina särskilda yrken.

I ett av de nya kapitlen redogör två resandekvinnor för hur de som barn upplevde raskravallerna i Jönköping 1948.

Demonisering, romantisering, trivialisering. 600 år av förmodad kunskap om romerna

Hur kan det komma sig att romerna nästan sedan deras ankomst i Europa gränsats ut och förföljts? Vad ligger bakom fördomarna och stereotypierna som segt överlevt ända till idag? Det är dessa frågor som Bogdal befattar sig i "Europa erfindet die Zigeuner" (Europa hittar på zigenarna) som nyss utkommit på förlaget Suhrkamp. Med hänsyn till romernas hotfulla situation i Europa är det viktiga frågor.

På spaningen efter klichéer av romer i litteraturen plöjde Bogdal igenom krönikor, rättsdokument, etnografiska verk och framför allt framställningen av zigenare i litteraturen. Resultatet är en 500-sidig bok om konstruktionen av dem främmande, som i loppet av romernas 600-åriga historia lett till fördomar, stere-

otypier och föreställningar med långtidsinverkan och från början gjort inträdet i samhället omöjligt för romerna.

Redan tidspunkten för deras ankomst i Europa var olämplig. Medan romer ännu på senmedeltiden antecknas som pilgrimer i krönikorna befinner de sig några generationer senare i ett Europa där det territoriala tänkandet tar vid som kommer att leda till nationalstaternas uppkomst. Rättslig status blir bunden till härkomst, och för romerna finns det inget sätt att existera legalt: antingen skall de återvända till sitt ursprungsland som felaktigt förmodas ligga i Egypten, eller de tillordnas tiggarna och tjuvarna blad de fattiga som förlorat sin bostad.

Cia Rinne

Praktikprövning – ett verktyg för att uppmärksamma diskriminering

DO höll nyligen ett seminarium och en workshop om praktikprövning riktat till afrosvenska, muslimska och romska aktivister.

Text och foto: Anneli Tillberg, DO

Praktikprövning innebär något förenklat att personer med till exempel olika etniska tillhörigheter, utger sig för att efterfråga en bostad, ett arbete och så vidare. Genom att sedan mäta vilka personer ur vilka etniska grupper som fick tillgång till bostaden eller arbetet och vilka som inte fick det, kan man påvisa eventuell diskriminering.

– Praktikprövning har inte fått genomslag i Sverige ännu. Fler aktörer behöver dock mobilisera sig för att motverka diskriminering. I det arbetet är praktikprövning ett verktyg. Det är ett kreativt och ett innovativt sätt att uppmärksamma majoritetssamhället på den diskriminering som minoriteter möter dagligen, sa Heidi Pikkarainen, en av de DO-utredare som var med och anordnade seminariet.

I USA och många länder i Europa, som till exempel Frankrike, Ungern, Nederländerna och Bulgarien, har man däremot jobbat länge med praktikprövning.

Margarita Ilieva, vice ordförande i Bulgariska Helsingforskommittén, har använt praktikprövning i sitt arbete för att motverka diskriminering. Hon menar att praktikprövning är ett bra verktyg för att opinionsbilda runt diskriminering, för att få fram statistik, men också för att samla bevis eller bygga upp diskrimineringsfall i syfte att driva ett visst ärende i domstol.

– Praktikprövning är ett effektivt verktyg i samhällen där diskrimineringen är dold och därmed inte lätt att för den enskilde att identifiera, då den sker på ett mer subtilt sätt. Praktikprövning är då ett sätt att visa på förekomst av diskriminering trots att arbetsgivare, bostadsföretag eller liknande säger att ”vi diskriminerar inte”.

Esteban Calderón från Byrån för lika Rättigheter, berättade att metoden praktikprövning har hämtat mycket av sitt ursprung i den samhällsvetenskapliga metodologin och dess höga krav på giltighet, återspeglning av faktiska förhållanden och tillförlitlighet.

– Ni kommer att bli ifrågasatta! Det blir man alltid när man synliggör diskriminering. Ju mer metodiskt korrekt testet är, desto mindre utrymme finns det för ifrågasättande av resultaten. Räkna med flera testutförare, tänk på att testpersonerna inte känner testansvarig alltför väl, säkerställ dokumentation. Och tänk på att det är mycket viktigt att förbereda sig. Vi hade nyligen besök från en polsk organisation som hade utfört praktikprövning. De hade gjort allt PR-arbete innan och hade svar på alla kniviga frågor när journalisterna ringde.

Majid Stifo tryckte liksom Margarita Ilieva på att människor som deltar i en

praktikprövning kan känna sig kränkta och utsatta efter testet.

– Tänk på att ni ordnar med samtal efter praktikprövningen. Många av de som blev diskriminerade mådde dåligt efteråt. Trots att de var medvetna om de skulle kunna utsättas för diskriminering, rev det upp gamla sår från tidigare upplevelser.

Under eftermiddagen höll DO i två workshops där deltagarna från de muslimska, romska och afrosvenska intresseorganisationerna medverkade för att formulera hur man skulle kunna utföra praktikprövning inom socialtjänsten och på bostadsmarknaden.

– I Sverige behövs praktikprövning för att visa på allvarliga brister inom socialtjänsten. Det är förstås mycket känsligt, eftersom det ofta rör familjefrågor och vem vill utsätta sina barn för potentiell diskriminering? Men det ligger en intressant potential i att anordna den typen av tester inom socialtjänsten, sa Johan Hjalmarsson, utredare på DO.

En stark ekonomi är beroende av ett sammanhållet samhälle

I sitt tal vid det 6:e mötet på den Europeiska plattformen i Bryssel för integrering av romer påminde kommissionären László Andor om att romernas integrering är en utmaning för EU som helhet, men framstegen är beroende av nationella och lokala insatser.

– Samhällen där det går bra för romer kommer att bli mer sammanhängande och mer välmående också. Det finns ingen avvägning mellan ekonomisk effektivitet och social rättvisa, sade Andor.

I sin Europa 2020-strategi har EU satt som mål att minska antalet människor som lever i fattigdom och utslagning med 20 miljoner till år 2020.

– Men vi kan inte uppfylla det målet om vi lämnar romerna vid vägkanten. Och det innebär att alla medlemsstater måste göra en stor insats, betonade Andor.

Han tillade:

– Den dåliga nyheten är att medlemsstaternas sammanlagda nationella mål för att minska fattigdom och social utestängning inte når upp till EU: s överordnade mål som fastställdes vid Europeiska rådet.

Kommissionären förklarade att "medlemsstaterna måste till fullo utnyttja de möjligheter som erbjuds genom EU-medel och EU-ramverket för Nationella integrationsstrategier för romer . De måste göra detta tillsammans med romska samhällen

och organisationer, inte för dem, och definitivt inte å deras vägnar. Kommissionen höll en serie evenemang för att öka medvetenheten om de möjligheter som EU-medel ger för att förbättra romernas sociala och ekonomiska situation. År 2011 kommer den här processen att fokusera på frågor som anges i National Roma integrationsstrategier. Den 6 oktober lade kommissionen fram ett förslag till sammanhållningspolitik som innebär många nyheter för framtiden och en särskilt stark social agenda. Med detta förslag antyds att en stor andel av budgeten kanaliseras till områden som är nära relaterade till Europa 2020-strategin, dess mål och syften.

Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information

www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt

minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Gamla bilder berättar

Den här gången visar vi bilder på unga romer som idag är betydligt äldre. Bilden till höger kommer från Seja Kettola som var hemma i Finland när den här vackra bilden togs. Här kan vi se många unga pojkar och flickor som idag har bildat egna familjer och kanske till och med har barn som gift sig. Vi vet inte i vilken stad fotot är taget, men det verkar mycket idylliskt.

På bilden här under ser vi två unga pojkar som besöker flygflottiljen i Tullinge under en skolutflykt. Barnen bodde vid den här tiden i Hammarbytäppan där det idag står nybyggda hyresrätter. Även vuxna romer fick följa med, bland andra kan vi se åldermannen Kila och Vanea.

Skolutflykt med barnen i Hammarbytäppan
till Södertärns flygflottilj - F18-Tullinge 15/5 62

På bilden nedan kan vi se från vänster Vicha Mihai, Latsi Silberstein och Kristina och Jan Mihai. Bilden är tagen någonstans i Stockholm, berättar Vicha.

God jul och gott nytt år kära läsare!
Välkomna tillbaka till den romska oasen.

Friterad nyårsfisk med grönsaker

Det här behövs till ca 10 personer:

1 kg	vit fiskfilé, skurna i små bitar
800 gr	små blomkålsbuketter
800 gr	små broccolibuketter
2 st.	stora morötter, skurna i små stavar
8 dl	folköl
2 st.	ägg
2 tsk	bakpulver
1 l	vetemjöl
1 l	rapsoolja
Salt och peppar efter smak	

Serveras med:

5 dl	gräddfil
5 dl	stark chilisås

Serveras med ris.

Gör så här:

Skär grönsaker mm och lägg upp på ett fat.
Värm oljan i en stor kastrull eller i en fritös till ca 170 grader.
Koka riset.

Till frityrsmeten:

Blanda vetemjöl, bakpulver och ägg i en stor bunke.
Häll i hälften av ölet och rör hastigt ihop till en klumpig smet. Tillsätt resterande öl och vispa kraftigt tills smeten blir slät. Krydda efter smak.

Doppa grönsakerna i frityrsmeten och se till att de

är helt täckta av den.

Lägg sedan hastigt ner dem i den heta oljan.
Friteras dem tills de har fått en gyllene färg. Ta upp dem och lägg på ett papper så de kan rinna av.
Gör samma sak med fisken.(den bör friteras sist).
Lägg upp den friterade fisken och de friterade grönsakerna på ett stort serveringsfat och servera med ris och de två kalla såsarna.

Smaklig måltid!

Mašó, thaj zelenimáta čiradé ándo vulój

Gadó trubúl 10 ženéngé

1 kg parnó mašó, šindé ánde ciné kotorá
 800 gr cigné krecó šax
 800gr cigné broccoli
 2 baré morkojá šindé ánde cigné kotorá
 8 dl bjárja
 2 angře
 2 cigné řojá fermentóske pulvero
 1 l ařo
 1 l vulój
 Lon thaj pipéri

Ker Gadea:

Šin le zelenimáta, o broccoli, krecó šax thaj le morkojá ánde cigné kotorá, tho opré pe jekh tiári. Tacár o vulój ánde jekh barí tigája, vaj te si tut, elektrikosoko fritös tačár o vulój gi ánde 170 grádura.

Čirav o horézo

O zólso:
 5 dl šuklí smuntína
 5 dl íto chilizólso

O Xumér: (Frityrsmeten)

Hamisár o ařo thaj o fermentóske pulvero (bak-pulver) thaj le angře ánde jekh baró čaró. Šor andré dopáš ánda e bjárja thaj hamisár te thulól

o xumér. Maj šor andré e bjárja thaj mar o xumér te na avél kómbura ándo xumér. Akaná bólde e zelenimáta ándo xumér, le sáma te vuš-aravél xumér pe antrégo zelenimáta. Le kljaštósa vaj la furkása muk telé le zelenimáta ándo o tató vulój te čiról. Muk čiról gi pon liné šukár gálbeno farba. Vázde opré le zelenimáta te šutjon pe jekh hertía. Akaná ker sa gadea le mašesa.

Tho sa o xabén opré pe jekh barí tijári. Le xabenésa šaj xas horézo thaj le duj šudré sozora. Xan pe satimáste!

Te ável Baxtaló tumaró krečuno thaj o Nevo Berš!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se